

22. હિમાલયમાં એક સાહસ

પ્રસ્તાવના

* જવાહરલાલ નહેરુ. જવાહરલાલ મોતીલાલ નહેરુનો જન્મ અલ્હાબાદમાં થયો હતો. જવાહરલાલ નહેરુના કુટુંબીઓ મૂળ કાશ્મીરના વતની હતા. વિદેશમાં વકીલાતનો અભ્યાસ કરીને તેમણે અલ્હાબાદમાં વકીલાત શરૂ કરી. ગાંધીજી સાથે આઝાદીની લડતમાં જોડાઈને સ્વાતંત્ર્યસંગ્રામના અગ્રણી બન્યા. તેમને સાહિત્યમાં ખૂબ રસ હતો. ‘ડીસ્કવરી ઓફ ઈન્ડિયા’, ‘ગ્લિમ્પસિસ ઓફ વર્લ્ડ હિસ્ટ્રી’ જેવાં પુસ્તકો તેમણે અંગ્રેજીમાં લખ્યાં છે. તેમની દીકરીને સ્વતંત્રતા વિશે લખેલા ત્રીસ પત્રોનું પ્રકાશન ‘લેટર ફ્રોમ એ ફાધર ઓફ હીઝ ડોટર’ નામથી થયું છે. તેઓ ભારતના પ્રથમ વડાપ્રધાન હતા. ભારત સરકાર તરફથી તેમને ‘ભારતરત્ન’ નું સન્માન એનાયત થયું હતું.

અંગ્રેજી ભાષામાં લખાયેલી જવાહરલાલ નહેરુની ‘મારી જીવનકથા’ ના મહાદેવભાઈ દેસાઈએ કરેલા ગુજરાતી અનુવાદમાંથી આ અંશ લેવામાં આવ્યો છે. સાહસિક નહેરુએ પોતાની એક ટુકડી સાથે હિમાલય સ્થિત અમરનાથની ગુફા સુધી પહોંચવા ભોમિયા સાથે પ્રવાસ કર્યો હતો તેનું વર્ણન આમાં છે.

તો ચાલો આપણે આ પાઠ સમજીએ.

સ્વાધ્યાય

1. નીચે આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી લખો.

1. સાંકડી અને નિર્જન ખીણોમાં ફરવાનો લેખકનો-

- (A). કાયમી અનુભવ હતો.
- (B). ઓછો અનુભવ હતો.
- (C). પ્રથમ અનુભવ હતો.
- (D). છેલ્લો અનુભવ હતો.

2. હિમનદી ઓળંગવાના સાધનોના અભાવને કારણે

- (1). પાછા ફર્યા.
- (2). આગળ વધ્યા.
- (3). રોકાઈ ગયા.
- (4). સફળ થયા.

નીચેના પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં ઉત્તર આપો.

1. પ્રવાસમાં લેખકની કયા સ્થળે જવાની ઈચ્છા હતી ?

ઉત્તર. પ્રવાસમાં માનસરોવર જવાની લેખકની ઈચ્છા હતી.

2. પ્રવાસમાં લેખકની સાથે કોણ હતું ?

ઉત્તર. લેખકની સાથે પ્રવાસમાં તેમના પિતરાઈ ભાઈ તથા મજૂરોની નાની ટુકડી હતી.

3. ખોભણમાં પગ લપસ્યા છતાં લેખક કેવી રીતે બચ્યા ?

ઉત્તર. લેખકનો પગ એક ભયાનક અને પડોળી ખોભણમાં લપસ્યો. આ ખોભણ તો એક ભયાનક ઊંડી ખાઈ હતી પરંતુ સૌ દોરડાની સાંકળેથી એકબીજા સાથે સંકળાયેલા હતા. આ દોરડાએ તેમને પકડી રાખ્યા. ખોભણની એકબાજુ તે વળગી રહ્યા. એટલે સૌએ તેમને ખેંચી કાઢ્યા.

3. નીચેના પ્રશ્નોના બે-ત્રણ લીટીમાં ઉત્તર આપો.

1. પાઠને આધારે હિમાલયની સાહસ યાત્રાનું વર્ણન કરો.

ઉત્તર. હિમાચ્છાદિત શિખરો અને હિમનદીઓ વચ્ચેના આ સાહસિક પ્રવાસનું સરસ વર્ણન આ કૃતિમાં જોવા માળે છે. તિબેટની સપાટી તરફ જંગલના ઊંચામાં ઊંચા પ્રદેશની સાંકડી અને નિર્જન ખીણો, ઝોજીલા ઘાટની તરફ સાવ વેરાન નકરો ખડક એ સાંકડી ખીણમાં આગળને આગળ લેખક કૂચ કરતા ગયા. શિખરો ઉપર હિમનો મુકુટ ચળકી રહ્યો હતો. ઉપરથી નીચે હિમના નાના નાના પ્રપાતો પડતા હતા. આફાટ હિમ સમુદયી ઢંકાયેલો એક જબરજસ્ત પહાડ ઓળંગવાનો નિર્ણય કર્યો. સૌ દોરડાની સાંકળેથી એકબીજા સાથે સંકળાઈ અનેક હિમનદીઓ ઓળંગી અચાનક હિમ પડવા લાગ્યું અને હિમનદીઓ ભયાનક લપસણી થઈ પડતા સૌ થાકી ગયા. તો પણ હિંમત કરી આગળ વધતા ગયા. બાર કલાકના સતત ચઢાણ ના અંતે સામે એક વિશાળ હિમસરોવર દેખાયું રસ્તામાં અનેક ખોભણો આવતી હતી. પરંતુ તાજું હિમ પડવાને લીધે ખોભણો દેખાતી ન હતી. અજાણતાં પગ મુકાયો અને લેખક ભયાનક પડોળી ખોભણમાં લપસ્યા. ખોભણની એક બાજુએ લેખક વળગી રહ્યા અને તેમના પિતરાઈ ભાઈ તથા મજૂરોની ટુકડીએ એમને ખેંચી કાઢ્યા. છેલ્લે સાધન સામગ્રીના આભાવે તેઓ નિરાશ થઈ પાછા ફર્યા.

2. લેખકે વર્ણવેલું હિમાલયનું સૌન્દર્ય તમારા શબ્દોમાં લખો.

ઉત્તર. તિબેટની સપાટી તરફ જંગલના ઊંચામાં ઊંચા પ્રદેશની સાંકડી અને નિર્જન ખીણો. એ સાંકડી ખીણોની બંને બાજુએ પહાડો ઉભા હતાં. તેમના શિખરો ઉપર હિમનો મુકુટ ચળકી રહ્યો હતો. ઉપરથી નીચે તરફ નાના-નાના

પ્રપાતો પડતા હતા.ઠંડો અને આકરો પવન હતો. પણ દિવસના સૂરજનો મધુર તડકો અને હવા નિર્મળ હતી. વૃક્ષો અને વનસ્પતિ અદ્રશ્ય થયા હતા. માત્ર નકરો ખડક હિમ અને બરફ અને ક્યાંક ક્યાંક બહુ પુષ્પો હતા. વિશાળ હિમસરોવર હતું. હિમાચ્છાદિત શિખરોથી વીંટળાયેલું આ ભવ્ય દ્રશ્ય દેવોના મસ્તક ઉપર મુકુટ જેવું લાગતું હતું.

૩. પ્રવાસ અધુરો મુકીને આવવું પડ્યું તે તમને યોગ્ય લાગ્યું કે નહિ તે કારણો સાથે જણાવો.

ઉત્તર. લેખકનું પ્રવાસ અધુરો મુકીને આવવું મને યોગ્ય જ લાગ્યું કારણ કે આ પ્રવાસમાં આગળ જીવન જોખમ હતું. રસ્તામાં અનેક ખોભણો હતી વળી તાજું હિમ પડી રહ્યું હતું. તેથી ખોભણો દેખાતી પણ નહોતી અને પગ લપસી જવાથી નીચે ઊંડી ખીણમાં પડી જવાથી મૃત્યુ થવાની સંભાવના વધુ હતી. ઉપરથી લેખક જોડે આગળ પ્રવાસ કરવા માટે પુરતી સાધન સામગ્રી પણ ઉપલબ્ધ હતી નહિ તો આવી સ્થિતિમાં પાછા ફરવું જ હિતાવહ છે કારણ કે જો જીવતા હશું તો પ્રવાસ તો ફરીવાર થઈ શકશે એ પણ બધી સાધન સામગ્રી સાથે લઈને.

*